

Ηρακλής Κακαβάνης

Όλο το πεζογραφικό έργο του Κώστα Βάρναλη, και όχι μόνο αυτό, είναι λόγος ενάντιος στο του κρείττονος συμφέρον, «δηλαδή», όπως ο ίδιος λέει, «το συμφέρον του δυνατότερου, αλλιώς “δίκαιον του ισχυρότερου”. Και σε όλες τις ταξικές κοινωνίες, υλικά δυνατότερη είναι η κυρίαρχη τάξη». Αποκαλύπτει τα κατά συνθήκη ψεύδη αυτής της ταξικής κοινωνίας και θέλει να γκρεμίσει τα στηρίγματά της: Νόμο, Θρησκεία, Δικαιοσύνη, Ελευθερία, Ηθική, Ισότητα.

Ο Βάρναλης καταπιάνεται με τον πεζό λόγο αφού έχει εγκαταλείψει τον κόσμο του ιδεαλισμού, του εθνικισμού, της μεταφυσικής και της προγονολατρείας και μαζί με αυτά αφήνει και την αντίληψη η τέχνη για την τέχνη. Υπό την επίδραση των αποτελεσμάτων του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και της Οκτωβριανής Επανάστασης υιοθετεί μια νέα κοσμοθεωρία και μια νέα αντίληψη για την Τέχνη και το δημιουργό: Οι δημιουργοί «δεν είναι λύτεροι για να παίζουν παρά για να υπηρετούνε το λαό, να τον φωτίζουνε, να τον φρονηματίζουνε, να τον οδηγούνε, να τον λυτρώνουνε από τους ρύπους της περασμένης σκλαβιάς. Μεγάλη δουλειά που θέλει μεγάλες ψυχές».

Όπως επισήμανε ο Τίτος Πατρίκιος: «Η βαθύτερη μεταβολή που γίνεται μέσα του είναι, καθώς φαίνεται, η αιτία που τον σπρώχνει να εκφραστεί και με τον πεζό λόγο. Αηδιασμένος από την ψευτιά και την υποκρισία της εποχής του, από την κατάρρευση των κίβδηλων ιδανικών, που στ' όνομά τους η ανθρωπότητα είχε οδηγηθεί πριν από λίγα χρόνια στην ανθρωποσφαγή, και έχοντας πια συνειδητοποιήσει τους ουσιαστικούς λόγους που προκαλούν την κοινωνική ανισότητα και δυστυχία, καθώς και τις λύσεις που υπάρχουν, γυρεύει να εκφραστεί με χίλιους τρόπους».

Όπως τυχαία δεν έγραψε το «Φως που καίει» (κυκλοφόρησε το 1922) έτσι συνειδητά γράφει από το καλοκαίρι του 1922 και μετά και δημοσιεύει το 1923 ως Δήμος Τανάλιας τη συλλογή διηγημάτων «Ο λαός των Μουνούχων». Αυτή η συλλογή έχει θέση προλόγου σε όλο το πεζογραφικό έργο του Κώστα Βάρναλη.

Στο πρώτο από τα τρία διηγήματα της συλλογής, «Ο λαός των Μουνούχων», ο Βάρναλης μέσω του παρελθόντος χρόνου ιστορεί τη δημιουργία τού αστικού κράτους και σατιρίζει όλες τις αστικές αξίες: πατρίδα, ιδιοκτησία, χρήμα, ανάγκη πολέμου.

* Ανακοίνωση στο 34ο Συμπόσιο Ποίησης, 3-4 Ιουλίου 2015, Πανεπιστήμιο Πατρών.